

kerk A was en is dus wel degelijk lid van het nieuwe kerkgenootschap, in 1893 tot stand gekomen: de Gereformeerde kerken in Nederland". De gedaagden sub. 1-4 nu, door hun besluit van 28 Januari 1893 zich afscheidende van dit kerkgenootschap, scheidden zich: 1°. af van hunne gemeente, en 2°. verloren zij daardoor hunne kwaliteit van kerkeraden. Zij plaatsten zich buiten het verband des genootschaps, hetgeen hun volkomen vrij stond, doch niet stond 't hun vrij te blijven beschikken over de pastorie en de kerkelijke goederen.

Pl. betwist verder en de formele wettigheid van dit besluit en het daaraan toegekende gevolg, dat n. l. daardoor de Gereformeerde kerk A met hare goederen is geplaatst buiten het kerkgenootschap de Gereformeerde kerken in Nederland". Een bestuur, zooals een kerkeraad is, mist immers elke bevoegdheid, die hem niet bij reglement is toegekend. Rednerende, zooals de gedaagden doen, zou een gemeenteraad wettig kunnen besluiten, de gemeente te plaatsen buiten het Nederlandsche Staatsverband. Waarlijk, zegt pl., op kerkelijk gebied kan men wel baweren en toch nog voor een verstandig man doorgaan!

"Nagenoeg" alle leden vereenigen zich met het besluit, zeggen gedaagden. Maar het is onbetwistbaar, dat, zoolang er nog maar één lid is, die zich er niet mede vereenigt, de plaatselijke kerk blijft bestaan. Ook wilde men door dat besluit terugkeeren tot de Christelijk Gereformeerde kerk in Nederland" doch... dit was onmogelijk, omdat dat kerkgenootschap in 1892 te Amsterdam is opgeheven. Men is dan ook niet teruggekeerd tot die kerk, maar men heeft getracht zich aan te sluiten bij een nieuw kerkgenootschap, opgericht den 3en Januari 1893 te 's Gravenhage.

"Formeel" was het besluit evenmin. 't Was op de wekelijksche bijeenkomst, waarin het is genomen, welke als gewoonlijk slechts diende om de opbrengst der collecten te tellen. Notulen werden niet gelezen; er was geen agenda; en toen de diaken Weeda vroeg, of er nog iets te verhandelen was, daar hij anders wenschte te vertrekken, antwoorde de praeses, domine W., dat er niets te verhandelen was en W. gerust kon weggaan. Dit gebeurde, en toen was het, dat de praeses aan de overigen voorleede: swe moesten maar weer Christelijk Gereformeerde worden". Den Boer was daar tegen, doch van hem nam men geen notitie. Zoo huiselijk werd dit gewichtig besluit genomen, met 4 stemmen van de 6.

Na uiteengezet te hebben, dat de wet van 1855 niets te maken heeft met de kerkgenootschappen en deze worden beheerd door de wet van 1853, hetgeen door den vader dier wetten, den minister Donker Curtius, tot tweemaal toe is geconstateerd, persisteerde pl. bij de door eischeres genomen conclusien.

Mr. A. A. Moll stelde, na een uitvoerige historische-kerkelijke inleiding, op den voorgrond, hoe de afscheidenden, evenals de doleerenden, beweerden de rechte voortzetting te zijn van de oud-vaderlandsche Gereformeerde kerk. En nu hebben de afscheidenden, na veel tegenkanting en overreding de courmariek van Dr. Kuyper zich ten slotte laten weigervallen, doch in de overtuiging, dat de plaatselijke kerken autonoom waren en bleven. Het samengaan van 1892 is altijd een mariage de raison geweest. De combinatie lokte hevige protesten uit, want de gemeentelieden zijn er niet over gehoord. Vele kerken hebben zich dan ook weer uit het nieuwe verband teruggetrokken.

Zoo is 't ook gegaan te Oud-Beerland. Ten betooze dat ook de doleerenden steeds er van overtuigd waren, dat krachtens de Dordtsche kerkenordening de kerken zelve volkomen autonome hadden, beroept zich pl. op verschillende uitspraken o. a. van Prof. Rutgers en van Da. Sikkel in de Zuid-Hollandsche Kerkbode. Bovendien wijzigd deze kerkenordening van het bevel van kerkelijke goederen. De Oud-Beerlandische kerkeraad was dus volkomen bevoegd het besluit, dat de instemming had van het overgrote deel der gemeentelieden, te nemen.

Dat de Gereformeerde kerken in Nederland" rechtspersoonlijkheid mist, bewijzen de verklaringen in 1891 door den toenmaligen minister Mr. Smidt en door het Kamerlid Mr. van der Kaay (thans minister) in de Tweede Kamer afgelegd, dat op een kerkgenootschap als zoodanig de wet van 1853 van toepassing is, doch de wet van 1855 op de kerkgenootschappen als vereniging van personen. De vordering zal dus moeten worden afgewezen, meent pl.: "omdat eischeres geen persoonlijkheid heeft, en 2° omdat de kerkeraad bevoegd was met predikant en goederen tot eene andere kerk over te gaan.

Op 9 December d. a. v. concludeerde het Openbaar Ministerie bij monde van Mr. Bosch ridder van Rosenthal, bij uitvoering toegelichte conclusie, tot toewijzing van den eisch.

De beslissing luidt als volgt:

In rechte:

O. ten aanzien van de door gedaagden opgeworpen exceptie, dat de eischeres niet in rechten zou kunnen optreden, omdat het kerkgenootschap de Gereformeerde kerken in Nederland" niet ingevolge de wet van 1853 tot regeling enz. van het recht van vereniging en vergadering, als rechtspersoon is erkend; dat, aangezien niet de Gereformeerde kerken in Nederland, maar de Gereformeerde kerk te Oud-Beerland A als eischeres optreedt, het de vraag is, of deze niet moet worden beschouwd als een voortzetting van de plaatselijke kerk aldaar, die langen tijd vóór de wet van 1853 bestond, zoodat de eischeres de kerk, wil men haar als eene vereniging in den zin der wet aanmerken, niet door die wet zou worden geregeld;

dat echter — afgezien daarvan — meergenoemde wet, bijkans den considerans van art. 10 (hans art. 6) der Grondwet — ook naar het gevoelen van den minister, die beide wetten verdelgde — niet van toepassing is op de kerkgenootschappen, die juist bij de wet van 1853 (Sbl. no. 102), tot stand gekomen om uitvoering te geven aan onderscheiden voorschriften van het Hoofdstuk der Grondwet van den Godsdienst", geregeld waren;

O. dat, zooals door de eischeres in hare conclusie van repeliek is ontvouwd en niet door de gedaagden is betwist, het kerkgenootschap de Gereformeerde kerken in Nederland" is ontstaan uit de vereniging van de Nederduitsch Gereformeerde kerken" met de Christelijk Gereformeerde kerk", welke vereniging is tot stand gekomen bij besluit van de Generale Synode dier vereenigde kerken van 17 Juni 1892, terwijl daags te voren de Generale Synode der Christelijk Gereformeerde kerk, die reeds vroeger de kerkenordening van Dordrecht, met uitzondering van eenige bepalingen, betrekking hebbende op de verhouding van Kerk en Staat, als haar reglement had aangenomen, tot die vereeniging had besloten, nadat deze zaak in de Kerkeraden, Classen en Provinciale Synoden behoorlijk behandeld was — zijnde vanwege de Generale Synode van die samensmelting tot één kerkgenootschap aan de regering kennis gegeven en vanwege de Gereformeerde kerk te Oud-Beerland A aan de

Koningin-Weduwe Regentes bericht gezonden, voortaan te behooren tot het kerkverband van de Gereformeerde kerken in Nederland";

O. dat verder tusschen partijen in confesso is, dat de vier eerste gedaagden met nog twee andere personen uitaanmaken den kerkeraad van de uit de vroegere Christelijk Gereformeerde kerk ontstane Gereformeerde kerk te Oud-Beerland A en als zoodanig het beheer hadden van de goederen en fondsen dier kerk;

dat de vier eerste gedaagden zich later hebben afscheidend van de Gereformeerde kerken in Nederland" en met de 5de en 6de gedaagden, die in de plaats van de beide anderen werden gekozen, als kerkeraad van een nieuw, althans een ander kerkgenootschap, onder zich hebben gehouden de genoemde goederen en fondsen, die thans door de eischeres worden opgevorderd;

O. dat partijen nu twisten over de vraag, of de kerkeraad der Gereformeerde kerk te Oud-Beerland A, die was aangesloten aan en dus deel uitmaakte van het kerkgenootschap de Gereformeerde kerken in Nederland", het recht had, die kerk uit dat verband los te maken en bij een ander kerkgenootschap aan te sluiten, met het gevolg, dat de kerkelijke goederen en fondsen mede naar dat andere kerkgenootschap overgingen;

O. dat deze vraag in ontkennenden zin moet worden beantwoord;

O. dat immers op grond van bovenstaande feiten moet aangenomen worden, dat de vroegere Christelijk Gereformeerde kerk te Oud-Beerland, waarvan die vier eerste gedaagden kerkeraden leden waren, na de vereeniging in 1892 met inachtneeming van alle formaliteiten, in kerkrechtelijken zin en niet alleen door de enkele verklaring van den kerkeraad tot het kerkverband van de Gereformeerde kerken in Nederland" is toegetreden onder den naam van de Gereformeerde kerk te Oud-Beerland A", zoodat deze kerk op wettige wijze eigenares werd der kerkelijke goederen en fondsen;

O. dat nu door het enkele besluit van den kerkeraad, de kerk niet uit dat verband kan losgemaakt worden, welke macht aan dat college bij geen reglement, speciaal niet bij de Dordtsche kerkenorde — waaruit juist het tegendeel is af te leiden — is toegekend;

O. dat alzoo, ondanks het besluit van den kerkeraad, de Gereformeerde kerk te Oud-Beerland A is blijven bestaan, (met dewelke trouwens de gedaagden, zonder op de qualitatieve aanmerking te maken, in debat zijn getreden) en eischeres is gebieven van de kerkelijke goederen en fondsen, die daa terecht door die kerk, vertegenwoordigd door haren optiew geconstitueerden kerkeraad, worden opgevorderd, en de gedaagden verplicht zijn dezelve af te geven met vergoeding van kosten, schaden en interessen door de onrechtmatige terughouding na het exploit van 25 September van 1895 — waarbij de gedaagden in gebreke worden gesteld — bij de eischeres geleiden en nog te lijden en met de verplichting rekening en verantwoording te doen van het gevoerd beheer;

O. dat er geen termen zijn de voorloopige uitvoering van het vonnis te bevelen;

Genien art. 56 W. v. B. R. v.;

Verklaart de eischeresze onvankelijk;

Wijst aan de eischeres hare vordering toe;

Veroordeelt misdien de gedaagden ieder hoofdelijk voor het geheel en bij lijfswaang voor wat betreft de veroordeling sub 2°. en 3°.

1°. om met overgave der sleutels aan de eischeres af en over te geven en te haren vrije beschikking te stellen de haar in eigendom toebehorende goederen, zijnde kerk en pastorie met tuinen en erven... en alle voorwerpen tot den openbaren eredienst bestemd, alsmede het geheele archief, in één woord alles, wat de gedaagden van de eischeres onder zich hebben;

2°. aan de eischeres te vergoeden alle kosten, schaden en interessen door haar geleiden en nog te lijden, op te maken bij staat en te vereffenen volgens de wet;

3°. aan de eischeres, binnen 3 maanden na de betekening van dit vonnis, rekening en verantwoording te doen van het sedert de laatste goedgekeurde rekening voor de eischeres gevoerd beheer, zulks ten overstaan van het lid der Rechtbank Mr. D. van Tienen Jansse, die daartoe als Rechter-Commissaris wordt geconstitueerd en met bepaling, dat, indien de gedaagden in gebreke mochten blijven op den door den Rechter-Commissaris te bepalen dag te verschijnen of rekening te doen, zij daartoe zullen worden genoodzaakt door de inbeslagneming hunner roerende goederen tot een gezamenlijk bedrag van f 10,000 bij ieder hunner;

4°. aan de eischeres, na vaststelling dier rekening, tegen behoorlijk bewijs van kwijting uit te keeren het eventueel saldo dier rekening en af te geven alle titels en geldwaardige papieren bij die rekening vermeld;

Verwijst de gedaagden in de proceskosten, tot hietoe voor zoover aan de zijde der eischeres gevallen begroot op f 216.80;

Ontzegt aan de eischeres hetgeen meer is gevorderd.

Voor ditmaal laten we het hierbij.

Onze opmerkingen besparen we tot een volgend maal.

Wat buiten zijn weten omging kan zijn persoonlijk recht niet aantasten.

Kalbfleisch zegt over het middellijk beedeelen:

"Onderstand" kan op tweeërlei wijze, middellijk" verstrekt worden.

Allereerst, wanneer de verstreking van geld of benodigdheden door de instellingen van weldadigheid niet rechtstreeks aan den armlastige geschiedt, maar door tusschenpersonen, zooals plaats kan hebben, wanneer b.v. eene commissie van bijzondere personen tot uitdeeling van warme spijzen, turf, kleedingstukken enz. door zoo'n instelling financieel gestemd wordt; of ook, dat een ambestuur de aan een ziekenfonds verschuldigde contributie ten behoeve van bepaalde personen voor zijne rekening neemt. Ook kan het woord de betekenis hebben, dat de onderstand niet rechtstreeks aan het hoofd van het gezin ten goede komt, maar dat hij verleend wordt aan of ten behoeve van de leden van het gezin.

7°. Mogen op lijst B slechts die personen door den burgemeester worden geplaatst, die volgens het oordeel van den burgemeester en de wethouders, kiesbevoegd zijn?

Kalbfleisch merkt op dat dit in groote gemeenten bijna niet van den burgemeester te vergen is.

Hij zegt ervan:

Is het opmaken van de kiezerslijst telken jare een veelomvattend werk, het voorschrijft dezer alinea verzwakt die taak aanmerkelijk.

Ook al wat men de woorden vde voor plaatsing op de kiezerslijst in aanmerking kunnen nemen" niet in dien strikten zin op, dat vóór de plaatsing dier personen op lijst model B, omtrent hen onderzocht is of zij wel aan al de in een kiezer gestelde eischen voldoen, en hunne plaatsing op de kiezerslijst dus nog alleen maar afhankelijk gesteld zou worden van het al of niet genoten hebben van onderstand — een onderzoek trouwens, dat in zoo'n korten termijn niet wel doelmijk is — dan toch is het samenstellen dier lijst B een tijdrovend werk, waar bij komt, dat den Burgemeester daartoe slechts seven dagen zijn gelaten. Daarbij is nog geen rekening gehouden met de mogelijkheid, dat hij op 15 Februari nog niet in het bezit is van de door de Rijksontvangers te verstrekken opgaven. Evenwel, eene mildere uitlegging der aangehaalde woorden schijnt geoorloofd, maar dan toch zal, ook in gemeenten, die haar zielental niet bij tienduizenden tellen, die lijst nog honderden namen bevatten. Die kunnen eerst bekend zijn, nadat op de door de ontvangers ingezonden opgaven (b.v. met een streep) is aangekeken, welke personen reeds op de van kracht zijnde kiezerslijst of op de een vorig jaar verzonden lijst gemerkt A voorkomen. Vooral bij dit onderzoek zal het gemis eener alphabetisch-lexicografische volgorde in de door de ontvangers verstrekte namen ten zeerste worden gevoeld.

De overblijvende — alzo niet aangestreepte — namen, voor zoover daarachter niet eene aantekening omtrent wanbetaling voorkomt, vormen den inhoud van lijst B, vermeerderd met de namen van hen, die ingevolge de bij art. 11, 12 en 13 voorgescreven kennisgeving eene aangifte hebben ingediend.

We stemmen dit den heer Kalbfleisch toe, maar meenen nochtans de stelling te moeten handhaven, dat de Diaconieën niet verplicht zijn eenige opgave te doen aangaande personen, omtrent wier in aanmerking komen voor de lijst niet voorloopig door den burgemeester is beslist.

Het mededeelen van de namen der beedeelden is toch reeds hard, maar mag dan ook niet verder uitgestrekt dan hoog noodig is. Het gemeentebestuur heeft geen recht om door middel van onze opgaven achter geheel uw beedeeling te komen.

Niet omtrent willekeurigheid op een lijst geplaatste personen, maar alleen omtrent die personen, die geacht worden in aanmerking te komen, mag inlichting worden ingewonnen.

Dat de wet op dit punt bezwaar oplevert, is ontegenzeggelijk waar.

Maar dit rechtvaardigt in niets den eisch, dat de Diaconieën dit bezwaar uit den weg zullen ruimen, door meer op te geven dan de wet eischt.

8°. Wat is de exceptioneele regeling voor dit jaar?

Hieromtrent bepaalt Art. 162 al. 3:

Ten behoeve van de vaststelling der kiezerslijst in 1897 wordt in afwijking van art. 23 vóór den 22sten Februari aan de in dat artikel beoelde besturen ter vervanging van de lijsten A en B eene lijst gezonden van de personen, die voor de plaatsing op de kiezerslijst in aanmerking komen. De volgens genoemd artikel vereischte opgave wordt vóór 8 Maart ingezonden.

Hieruit volgt dus, dat de Diaconieën voor ditmaal de aanvrage van den burgemeester reeds vóór den 22sten Februari zullen ontvangen; en wel niet voor lijst A en lijst B afzonderlijk, maar voor één lijst in het gemeen. Een op die aanvrage zullen zij moeten antwoorden vóór den 8ten Maart.

Dit nu levert van de zijde der Diaconieën geen bezwaar op. Veertien dagen is tijd te over om de opgaven in gereedheid te brengen.

Maar wel ligt hierin een bijna onoverkomelijk bezwaar voor den burgemeester. Hoe toch zullen zij, in den tijd van nog geen acht dagen, in groote gemeenten, voor al de besturen van instellingen van weldadigheid zulk een alphabetische lijst van alle personen die voor de plaatsing op de kiezerslijst in aanmerking komen, in gereedheid kunnen brengen?

De Gemeentestem die dit bezwaar inzagt, schreef er tot over:

"Hetgeen nu ingevolge art. 162 al. 3 der nieuwe kieswet bij wijze van overgang aléén ten behoeve van de vaststelling der kiezerslijst in 1897 moet geschieden, zou volgens het oorspronkelijk wetsontwerp ook in elk volgend jaar plaats hebben. De in de afst. der Tweede Kamer gemaakte opmerking, dat in groote gemeenten waar van vele honderden personen sprake is" de tijd tusschen 15 en 21 Februari "saker te kort zou zijn voor de samenstelling der lijst, gaf den Minister aanleiding tot wijziging van art. 23 in den zin, dien het thans

heeft. Doch de Minister begreep dat in het eerste jaar art. 23 niet onveranderd dienst kon doen. Hij stelde daarom voor te bepalen, dat zoo spoedig mogelijk na 1 Januari 1897 door den Burgemeester aan de besturen der instellingen van weldadigheid, behalve de in art. 23 beoelde lijst A, aldruk of afschrift zou worden gezonden van de in 1896 vastgestelde kiezerslijsten, terwijl de tweede al. van dat artikel, betreffende de lijst B, ook voor 1897 zou gelden.

De Comm. v. Rapp., die eerst op den dag der behandeling van de overgangsbepaling met de voorgestelde wijziging kennis maakte, merkte op, dat de lijst B in 1897 een zeer grooten omvang zou bekomen en gaf den Minister het "geimproviseerd" amendement in overweging, dat de slotbepaling van art. 162 is geworden.

Of de zaak daardoor echter is vereenvoudigd, komt ons twijfelachtig voor. Ware de redactie der Regeering gevolgd, dan had de hier beoelde lijst althans niet de personen behoeven te bevatten, die op de thans van kracht zijnde kiezerslijsten voorkomen (en die daarvan op grond van beedeeling in 1895 zijn weggelaten) en zouden ook de ambesturen hun onderzoek ten aanzien van die personen reeds een paar maanden vroeger kunnen aanvangen.

"Doch zoolw in het eene als in het andere geval... is de tijd voor het samenstellen der lijst van de personen, vde voor de plaatsing op de kiezerslijst in aanmerking kunnen", zeer kort toegenomen. In verband met art. 28 zou o. i. eene verlenging met eene kleine 14 dagen geen bezwaar hebben opleeverd. Zoolks de bepaling nu luidt, blijft de bedenking, die bij het sectie-onderzoek tegen de oorspronkelijke redactie van art. 23 werd gebracht, vóór het jaar 1897 bestaan. Doch juist die oorspronkelijke redactie, zoodmede art. 25 e. a., geven ons aanleiding tot de meening, dat de Burgemeester, ten aanzien van de in art. 162 al. 3 beoelde lijst niet behoefte te onderzoeken of de daarop te plaatsen personen aan de overige vereischten van kiesbevoegdheid voldoen, maar dat hij eenvoudig kan volstaan met op die lijst te plaatsen allen, die in de opgaf der ontvangers voorkomen en die zich zelf hebben aangegeven.

"Wij meenen het op rekening van den spoed, waarmede het door de regeering overgenomen amendement der Comm. v. Rapp. is geimproviseerd", te mogen schrijven, dat daaruit het woord "kunnen" is weggelaten, dat in de oorspronkelijke art. 23 voorkwam en ook in de definitieve redactie der tweede alinea van dat artikel is bewaard gebleven. Voor het overige schrijft art. 162 niet voor, dat de aan de besturen te zenden lijst lexicographisch of zelfs maar alphabetisch moet zijn ingericht."

We laten dit antwoord voor wat het is, maar merken toch op, dat aldus op de lijst nog tal van personen zullen staan, omtrent wier kiesbevoegdheid nog zelfs geen voorloopig uitspraak is gedaan, en dat van de Diaconieën op die wijs meer zal gevraagd worden, dan de wet haar oplegt.

Toch gelooven we dat de Diaconieën wel zullen doen, met deze eerste maal den burgemeester zooveel mogelijk te gemeet te komen, althans indien de lijst alleen uit tijdsgebrek gebreklijk bleef.

De burgemeesters zijn hier buiten schuld. De schuld ligt in de ongereede techniek der wet.

En ons dunkt, het voegt Diaconieën niet, in zulk een geval te kort te schieten in voorkomendheid jegens de plaatselijke Overheid.

En eindelijk 9°. Wat is als onderstand te beschouwen?

Art. 4 der Kieswet zegt dienaangaande dit:

Deze wet verstaat onder onderstand elke ondersteuning in geld of andere benodigdheden, tot leniging van nood aan behoeftigen verstrekt.

Niet als onderstand wordt dus beschouwd, het leenen van geld of het geven van een voorschot ter voorkoming van armoede.

Desaangaande merkt de heer Stoop in zijn toelichting op:

In het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Eerste Kamer, blz. 12, werd de aandacht gevestigd op de uitlegging, welke in het dagblad de Standaard van 17 Juni 1896 gegeven is. Aldaar leest men:

"Volstrekt niet elke onderstand komt in aanmerking, maar alleen zoodanige onderstand, die verleend is tot leniging van nood, en dat nog wel tot leniging van nood bij behoeftigen."

Tweeërlei onderzoek moet dus zijn voorafgegaan: 1°. of de persoon, die geholpen wordt, wel in het algemeen geacht kan worden tot de behoeftigen te behooren; en 2°. of er bij dit onderzoek niet nood aanwezig was. Blijft dit 200 niet, dan is uwe hulp onderstand. Blijft dit 200 niet, dan ontbreekt het karakter van onderstand aan de door u geboden hulpe. Behoort een gezin niet tot de behoeftige klasse, of ook, is de door u verleende hulpe van dien aard, dat ge door uw helpen den man zeer zeker een goeue doet, maar dat hij er zonder uwe hulp ook zou zijn gekomen, dan is er geen nood geconstateerd, strekt uwe hulp dus ook niet tot leniging van nood, en er is ook van onderstand, in den zin der wet, geen sprake.

Bij hulp verleend ter voorkoming van armoede, spreekt dit vanzelf. Wie geeft om nood te voorkomen, geeft niet en kan niet geven tot leniging van een nood, die er nog niet is."

Gaarne vernam men van den minister, of hij zich met deze uitlegging wel kon vereenigen.

Het antwoord van dezen (Mem. v. Antw. blz. 9) luidde:

"De uitingen uit een dagblad in het Verslag overgenomen, zijn in overeenstemming met de bepaling van artikel 4 der wet. Wat niet tot leniging van nood en niet aan behoeftigen wordt verstrekt, is noch na den zin der wet noch in werkelijkheid onderstand. Dat bij die opvatting slechts zelden eene ondersteuning als onderstand zou zijn aan te merken, kan de ondergeteekende evenwel niet toegeven. Reeds dadelijk behoort daartoe elke ondersteuning van eenig burgerlijk bestuur, krachtens artikel 21 der Armeewet, gelijk mede van die instellingen, welke onmiskenbaar het karakter dragen van instellingen van armenverzekering en aan wier werking voorkoming van armoede vreemd is. Bovendien zijn de instellingen, welke hetzij enkel armenverzekering hetzij tevens voorkoming van armoede ten doel hebben, niet gewoon over zoo ruime geldmiddelen te beschikken, dat zij zonder onderzoek naar hun nood en anders dan bij gebreke behoefte daarvan een deel zonden bestemen voor lieden, wier uiterlijke staat, vast loon, grondbesit of spaarbankgelden hun eene plaats op de kiezerslijst waarborgen."

Hierbij nu ontstaan allerlei vragen:

1°. Als de burgemeester een Diaconie niet erkent en dus haar geen opgave vraagt, is ze dan nochtans tot opgave gehouden?

Stellig niet.

Wie niet gevraagd is, heeft niet te antwoorden.

2°. Als beedeeling wordt verstrekt aan iemand, die niet tot de burgerlijke gemeente behoort, aan welks hoofd de burgemeester staat, zijt ge dan desmettemin tot opgave verplicht?

Stellig niet.

Er staat toch duidelijk: vde in de gemeentelike gevestigde instellingen van weldadigheid."

In zulk een geval, gelijk zich dit o. a. met de kerk van Nieuwer-Amstel voordoet, kan de burgemeester van Amsterdam aan de Diaconie van Nieuwer-Amstel wel inlichting vragen. Vragen staat vrij. Maar de Diaconie van Nieuwer-Amstel is niet verplicht op andere vragen te antwoorden, dan die door den burgemeester van Nieuwer-Amstel gedaan worden. Op vragen van den burgemeester van Amsterdam, is ze dit antwoord niet schuldig.

Zoo oordeelt ook de heer Kalbfleisch, die op blz. 96 van zijn toelichting zegt:

Toezending der lijsten aan een buiten de gemeente gevestigde instelling van weldadigheid, ook al strekt deze hare zorgen tot ingezonden der gemeente uit, wordt niet gevorderd; zij is echter wel geoorloofd. Die toezending brengt voor genoemde besturen echter niet de verplichting mede, bij deze alinea opgelegd aan binnen de gemeente gevestigde instellingen.

3°. Kan de Diaconie volstaan met op de lijst aan te schrappen wat bedoeld zijn? Waarschijnlijk niet. De wet eischt, dat zij de namen zal opgeven, met vermelding van al zulke bijzonderheden als zij nuttig oordeelt.

De Diaconie zal dus een afzonderlijk stuk moeten opmaken, en daarin met naam en toenaam verklaren, dat die en die personen in dat jaar door haar beedeeld zijn.

Zij heeft er daarbij op te letten, dat niet gevraagd wordt of ze op dit oogenblik beedeeld worden, of sinds 1 Januari beedeeling erlangen, maar alleen of ze van 1 Januari tot 31 December 1896 zulke beedeeling ontvingen.

Er staat toch: in het laatsteverloopen burgerlijk jaar.

Kalbfleisch teekent wat het eerste betreft aan:

Het is niet voldoende, indien genoemde besturen gemiddelde de lijsten terzeggende, de door hen beedeelde daarop aangeduid hebbende b.v. door eene korte aantekening of een streep. De namen der beedeelden moesten door de besturen afzonderlijk opgegeven worden, al dan niet met vermelding der verdere bijzonderheden, tenzij, wat lijst A en B betreft, de toegezonden lijst zoodanig is ingericht, dat zij aan die besturen de gelegenheid biedt, om achter of bij den naam van den beedeelde, b.v. in een daarvoor bestemde kolom, hun advies uit te brengen, en dit te overnemen.

Die opgave toch is een officieel stuk, waarop, zoo noodig, Burgemeester en Wethouders zich ingeval van procedure zullen kunnen beroepen.

4°. Moet de Diaconie antwoorden? Zeer stellig.

De wet gebiedt het. In de wet spreekt de lat der Overheid. En aan dien last der Overheid hebben wij ons te onderwerpen, zoolang die niet met Gods Woord strijdt. Dit nu kan hier niet beweer worden.

Al stemt men toch toe, dat de Overheid zeer ver gaat, door zulk een mededeeling te eischen, en het voor de verarmde broederen der gemeente hoogst onaangenaam is, dat aldus hun naam publiek wordt, toch kan niet worden gezegd, dat men door zulk een mededeeling te doen een gebod Gods aandraadt.

5°. Moet worden geantwoord, ook als ge geen der personen die op de kiezerslijst staan, beedeeld hebt?

Kalbfleisch meent van ja. Hij zegt er van:

De redactie van deze alinea, vergeleken met die van art. 22, ze al., geeft grond tot de meening, dat door genoemde besturen in ieder geval opgave moet worden gedaan en dat zij dus, wanneer geene op die lijsten voorkomende personen beedeeld zijn geworden, een negatief bericht in te zenden hebben.

Wij betwijfelen het. Er staat, dat de Diaconieën verplicht zijn vde namen op te geven". Waar nu geen namen van beedeelden die op de kiezerslijst voorkomen, bestaan, kunnen die niet worden medegedeeld.

Overmits er echter geen enkele reden denkbaar is, waarom men dit feit niet zou kunnen berichten, achten we dat beedeeldheid jegens de Overheid het raadzaam maakt, het schrijven van den burgemeester, in zulk geval, niet onbeantwoord te laten, maar kortweg te melden, dat zij niets te berichten hebben.

6°. Wat is te verstaan onder rechtstreekschen, wat onder middellijken onderstand? Wat rechtstreeksche onderstand beteekent is duidelijk. Het is onderstand door een der Diaconen in persoon aan de beedeelden in eigen persoon uitgereikt.

Middellijk daarentegen kan tweeërlei beedeelden. Of, dat de Diacon den onderstand niet zelf, maar door een tusschenpersoon aan den beedeelde deed toekomen. Of wel, dat de Diacon, hetzij zelf, hetzij door een tusschenpersoon, den onderstand schonk aan een der andere leden van het gezin, en niet aan het hoofd des gezins.

Eisch blijft het hierbij intusschen, dat de beedeelde gevelen hebbe dat het van de Diaconie kwam, en ook dat hij gevelen hebbe, dat het door de Diaconie aan eenig lid van zijn gezin geschonken zij.

Kiezerslijsten.

Voor onze Diaconieën is het van het hoogste belang, dat ze weten, hoe zij zich te gedragen hebben, als de burgemeester haar uitnodigt om de noodige opgaven voor de kiezerslijsten te doen.

In aanmerking komt hier Art. 23 van de Kieswet, dat aldus luidt:

De burgemeester zendt jaarlijks na het van kracht worden der kiezerslijst aan het bestuur van elke der in de gemeente gevestigde instellingen van weldadigheid, voorkomende op de lijst, beoeld in art. 3 der wet van 28 Juni 1854 (Staatsblad no. 100) een afschrift of afdruk daarvan, benevens eene afzonderlijke lijst, gemerkt A, van de namen der personen, die voor plaatsing op de kiezerslijst in aanmerking kwamen, doch wegens het gebreken van onderstand van eene instelling van weldadigheid of van een gemeentebestuur niet op die lijst voorkomen. De gemelde besturen zijn verplicht jaarlijks vóór den 15den Februari aan den burgemeester eene gewaarmerkte opgave te doen toekomen van de namen van alle op deze toegezonden lijsten voorkomende personen, welke in het laatsteverloopen burgerlijk jaar van hunnegete onderstand, rechtstreeks of middellijk, hebben genoten.

Voorts zendt de burgemeester jaarlijks vóór den 22sten Februari aan de gemelde besturen eene lijst, gemerkt B, van de personen, die voor plaatsing op de kiezerslijst in aanmerking kunnen komen en niet voorkomen op de van kracht zijnde kiezerslijst of op voormelde lijst A. Die

Wat buiten zijn weten omging kan zijn persoonlijk recht niet aantasten.

Kalbfleisch zegt over het middellijk beedeelen:

"Onderstand" kan op tweeërlei wijze, middellijk" verstrekt worden.

Allereerst, wanneer de verstreking van geld of benodigdheden door de instellingen van weldadigheid niet rechtstreeks aan den armlastige geschiedt, maar door tusschenpersonen, zooals plaats kan hebben, wanneer b.v. eene commissie van bijzondere personen tot uitdeeling van warme spijzen, turf, kleedingstukken enz. door zoo'n instelling financieel gestemd wordt; of ook, dat een ambestuur de aan een ziekenfonds verschuldigde contributie ten behoeve van bepaalde personen voor zijne rekening neemt. Ook kan het woord de betekenis hebben, dat de onderstand niet rechtstreeks aan het hoofd van het gezin ten goede komt, maar dat hij verleend wordt aan of ten behoeve van de leden van het gezin.

7°. Mogen op lijst B slechts die personen door den burgemeester worden geplaatst, die volgens het oordeel van den burgemeester en de wethouders, kiesbevoegd zijn?

Kalbfleisch merkt op dat dit in groote gemeenten bijna niet van den burgemeester te vergen is.

Hij zegt ervan:

Is het opmaken van de kiezerslijst telken jare een veelomvattend werk, het voorschrijft dezer alinea verzwakt die taak aanmerkelijk.

Ook al wat men de woorden vde voor plaatsing op de kiezerslijst in aanmerking kunnen nemen" niet in dien strikten zin op, dat vóór de plaatsing dier personen op lijst model B, omtrent hen onderzocht is of zij wel aan al de in een kiezer gestelde eischen voldoen, en hunne plaatsing op de kiezerslijst dus nog alleen maar afhankelijk gesteld zou worden van het al of niet genoten hebben van onderstand — een onderzoek trouwens, dat in zoo'n korten termijn niet wel doelmijk is — dan toch is het samenstellen dier lijst B een tijdrovend werk, waar bij komt, dat den Burgemeester daartoe slechts seven dagen zijn gelaten. Daarbij is nog geen rekening gehouden met de mogelijkheid, dat hij op 15 Februari nog niet in het bezit is van de door de Rijksontvangers te verstrekken opgaven. Evenwel, eene mildere uitlegging der aangehaalde woorden schijnt geoorloofd, maar dan toch zal, ook in gemeenten, die haar zielental niet bij tienduizenden tellen, die lijst nog honderden namen bevatten. Die kunnen eerst bekend zijn, nadat op de door de ontvangers ingezonden opgaven (b.v. met een streep) is aangekeken, welke personen reeds op de van kracht zijnde kiezerslijst of op de een vorig jaar verzonden lijst gemerkt A voorkomen. Vooral bij dit onderzoek zal het gemis eener alphabetisch-lexicografische volgorde in de door de ontvangers verstrekte namen ten zeerste worden gevoeld.

De overblijvende — alzo niet aangestreepte — namen, voor zoover daarachter niet eene aantekening omtrent wanbetaling voorkomt, vormen den inhoud van lijst B, vermeerderd met de namen van hen, die ingevolge de bij art. 11, 12 en 13 voorgescreven kennisgeving eene aangifte hebben ingediend.

We stemmen dit den heer Kalbfleisch toe, maar meenen nochtans de stelling te moeten handhaven, dat de Diaconieën niet verplicht zijn eenige opgave te doen aangaande personen, omtrent wier in aanmerking komen voor de lijst niet voorloopig door den burgemeester is beslist.

Het mededeelen van de namen der beedeelden is toch reeds hard, maar mag dan ook niet verder uitgestrekt dan hoog noodig is. Het gemeentebestuur heeft geen recht om door middel van onze opgaven achter geheel uw beedeeling te komen.

Niet omtrent willekeurigheid op een lijst geplaatste personen, maar alleen omtrent die personen, die geacht worden in aanmerking te komen, mag inlichting worden ingewonnen.

Dat de wet op dit punt bezwaar oplevert, is ontegenzeggelijk waar.

Maar dit rechtvaardigt in niets den eisch, dat de Diaconieën dit bezwaar uit den weg zullen ruimen, door meer op te geven dan de wet eischt.

8°. Wat is de exceptioneele regeling voor dit jaar?

Hieromtrent bepaalt Art. 162 al. 3:

Ten behoeve van de vaststelling der kiezerslijst in 1897 wordt in afwijking van art. 23 vóór den 22sten Februari aan de in dat artikel beoelde besturen ter vervanging van de lijsten A en B eene lijst gezonden van de personen, die voor de plaatsing op de kiezerslijst in aanmerking komen. De volgens genoemd artikel vereischte opgave wordt vóór 8 Maart ingezonden.

Hieruit volgt dus, dat de Diaconieën voor ditmaal de aanvrage van den burgemeester reeds vóór den 22sten Februari zullen ontvangen; en wel niet voor lijst A en lijst B afzonderlijk, maar voor één lijst in het gemeen. Een op die aanvrage zullen zij moeten antwoorden vóór den 8ten Maart.

Dit nu levert van de zijde der Diaconieën geen bezwaar op. Veertien dagen is tijd te over om de opgaven in gereedheid te brengen.

Maar wel ligt hierin een bijna onoverkomelijk bezwaar voor den burgemeester. Hoe toch zullen zij, in den tijd van nog geen acht dagen, in groote gemeenten, voor al de besturen van instellingen van weldadigheid zulk een alphabetische lijst van alle personen die voor de plaatsing op de kiezerslijst in aanmerking komen, in gereedheid kunnen brengen?

De Gemeentestem die dit bezwaar inzagt, schreef er tot over:

"Hetgeen nu ingevolge art. 162 al. 3 der nieuwe kieswet bij wijze van overgang aléén ten behoeve van de vaststelling der kiezerslijst in 1897 moet geschieden, zou volgens het oorspronkelijk wetsontwerp ook in elk volgend jaar plaats hebben. De in de afst. der Tweede Kamer gemaakte opmerking, dat in groote gemeenten waar van vele honderden personen sprake is" de tijd tusschen 15 en 21 Februari "saker te kort zou zijn voor de samenstelling der lijst, gaf den Minister aanleiding tot wijziging van art. 23 in den zin, dien het thans

heeft. Doch de Minister begreep dat in het eerste jaar art. 23 niet onveranderd dienst kon doen. Hij stelde daarom voor te bepalen, dat zoo spoedig mogelijk na 1 Januari 1897 door den Burgemeester aan de besturen der instellingen van weldadigheid, behalve de in art. 23 beoelde lijst A, aldruk of afschrift zou worden gezonden van de in 1896 vastgestelde kiezerslijsten, terwijl de tweede al. van dat artikel, betreffende de lijst B, ook voor 1897 zou gelden.

De Comm. v. Rapp., die eerst op den dag der behandeling van de overgangsbepaling met de voorgestelde wijziging kennis maakte, merkte op, dat de lijst B in 1897 een zeer grooten omvang zou bekomen en gaf den Minister het "geimproviseerd" amendement in overweging, dat de slotbepaling van art. 162 is geworden.

Of de zaak daardoor echter is vereenvoudigd, komt ons twijfelachtig voor. Ware de redactie der Regeering gevolgd, dan had de hier beoelde lijst althans niet de personen behoeven te bevatten, die op de thans van kracht zijnde kiezerslijsten voorkomen (en die daarvan op grond van beedeeling in 1895 zijn weggelaten) en zouden ook de ambesturen hun onderzoek ten aanzien van die personen reeds een paar maanden vroeger kunnen aanvangen.

"Doch zoolw in het eene als in het andere geval... is de tijd voor het samenstellen der lijst van de personen, vde voor de plaatsing op de kiezerslijst in aanmerking kunnen", zeer kort toegenomen. In verband met art. 28 zou o. i. eene verlenging met eene kleine 14 dagen geen bezwaar hebben opleeverd. Zoolks de bepaling nu luidt, blijft de bedenking, die bij het sectie-onderzoek tegen de oorspronkelijke redactie van art. 23 werd gebracht, vóór het jaar 1897 bestaan. Doch juist die oorspronkelijke redactie, zoodmede art. 25 e. a., geven ons aanleiding tot de meening, dat de Burgemeester, ten aanzien van de in art. 162 al. 3 beoelde lijst niet behoefte te onderzoeken of de daarop te plaatsen personen aan de overige vereischten van kiesbevoegdheid voldoen, maar dat hij eenvoudig kan volstaan met op die lijst te plaatsen allen, die in de opgaf der ontvangers voorkomen en die zich zelf hebben aangegeven.

"Wij meenen het op rekening van den spoed, waarmede het door de regeering overgenomen amendement der Comm. v. Rapp. is geimproviseerd", te mogen schrijven, dat daaruit het woord "kunnen" is weggelaten, dat in de oorspronkelijke art. 23 voorkwam en ook in de definitieve redactie der tweede alinea van dat artikel is bewaard gebleven. Voor het overige schrijft art. 162 niet voor, dat de aan de besturen te zenden lijst lexicographisch of zelfs maar alphabetisch moet zijn ingericht."

We laten dit antwoord voor wat het is, maar merken toch op, dat aldus op de lijst nog tal van personen zullen staan, omtrent wier kiesbevoegdheid nog zelfs geen voorloopig uitspraak is gedaan, en dat van de Diaconieën op die wijs meer zal gevraagd worden, dan de wet haar oplegt.

Toch gelooven we dat de Diaconieën wel zullen doen, met deze eerste maal den burgemeester zooveel mogelijk te gemeet te komen, althans indien de lijst alleen uit tijdsgebrek gebreklijk bleef.

De burgemeesters zijn hier buiten schuld. De schuld ligt in de ongereede techniek der wet.

En ons dunkt, het voegt Diaconieën niet, in zulk een geval te kort te schieten in voorkomendheid jegens de plaatselijke Overheid.

En eindelijk 9°. Wat is als onderstand te beschouwen?

Art. 4 der Kieswet zegt dienaangaande dit:

Deze wet verstaat onder onderstand elke ondersteuning in geld of andere benodigdheden, tot leniging van nood aan behoeftigen verstrekt.

Niet als onderstand wordt dus beschouwd, het leenen van geld of het geven van een voorschot ter voorkoming van armoede.

Desaangaande merkt de heer Stoop in zijn toelichting op:

In het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Eerste Kamer, blz. 12, werd de aandacht gevestigd op de uitlegging, welke in het dagblad de Standaard van 17 Juni 1896 gegeven is. Aldaar leest men:

"Volstrekt niet elke onderstand komt in aanmerking, maar alleen zoodanige onderstand, die verleend is tot leniging van nood, en dat nog wel tot leniging van nood bij behoeftigen."

Tweeërlei onderzoek moet dus zijn voorafgegaan: 1°. of de persoon, die geholpen wordt, wel in het algemeen geacht kan worden tot de behoeftigen te behooren; en 2°. of er bij dit onderzoek niet nood aanwezig was. Blijft dit 200 niet, dan is uwe hulp onderstand. Blijft dit 200 niet, dan ontbreekt het karakter van onderstand aan de door u geboden hulpe. Behoort een gezin niet tot de behoeftige klasse, of ook, is de door u verleende hulpe van dien aard, dat ge door uw helpen den man zeer zeker een goeue doet, maar dat hij er zonder uwe hulp ook zou zijn gekomen, dan is er geen nood geconstateerd, strekt uwe hulp dus ook niet tot leniging van nood, en er is ook van onderstand, in den zin der wet, geen sprake.

Bij hulp verleend ter voorkoming van armoede, spreekt dit vanzelf. Wie geeft om nood te voorkomen, geeft niet en kan niet geven tot leniging van een nood, die er nog niet is."

Gaarne vernam men van den minister, of hij zich met deze uitlegging wel kon vereenigen.

Het antwoord van dezen (Mem. v. Antw. blz. 9) luidde:

"De uitingen uit een dagblad in het Verslag overgenomen, zijn in overeenstemming met de bepaling van artikel 4 der wet. Wat niet tot leniging van nood en niet aan behoeftigen wordt verstrekt, is noch na den zin der wet noch in werkelijkheid onderstand. Dat bij die opvatting slechts zelden eene ondersteuning als onderstand zou zijn aan te merken, kan de ondergeteekende evenwel niet toegeven. Reeds dadelijk behoort daartoe elke ondersteuning van eenig burgerlijk bestuur, krachtens artikel 21 der Armeewet, gelijk mede van die instellingen, welke onmiskenbaar het karakter dragen van instellingen van armenverzekering en aan wier werking voorkoming van armoede vreemd is. Bovendien zijn de instellingen, welke hetzij enkel armenverzekering hetzij tevens voorkoming van armoede ten doel hebben, niet gewoon over zoo ruime geldmiddelen te beschikken, dat zij zonder onderzoek naar hun nood en anders dan bij gebreke behoefte daarvan een deel zonden bestemen voor lieden, wier uiterlijke staat, vast loon, grondbesit of spaarbankgelden hun eene plaats op de kiezerslijst waarborgen."

Hierbij nu ontstaan allerlei vragen:

1°. Als de burgemeester een Diaconie niet erkent en dus haar geen opgave vraagt, is ze dan nochtans tot opgave gehouden?

Stellig niet.

<